

Kutatási programok a 2007 tavaszán felvételiző doktoranduszok számára

Az ELTE Társadalomtudományi Kar vezető oktatói kutatásaikhoz a munkában részt venni kívánó jövőendő doktoranduszokat várnak. A Doktori Iskola természetesen várja azok jelentkezését is, akiknek a kutatási témája nem csatlakozik az itt meghirdetett programokhoz.

A következő oktató-kutatókhoz és kutatási programokhoz lehet csatlakozni (a vezető oktatók névsorrendjében):

Oktató: Csanádi Gábor egyetemi docens

Elérhetőségek

Iroda: 6.59

E-mail: gcsanadi@ludens.elte.hu

A Város- és Regionális Kutatások Központja aránylag széles spektrumú empirikus és elméleti kutatásokat folytat a központ nevében jelezett területen. Az alább felsorolt legfontosabb aktuális témákhoz, – amelyeket főként az OTKA, illetve az EU5. finanszíroz, részben pedig közvetlen nemzetközi együttműködésben folynak – természetesen érdeklődő (jövendő) PhD hallgatók is csatlakozhatnak. A kutatásokat döntően a VRKK munkatársai irányítják, de a Kar és más hazai és külföldi egyetemek kutatói is közreműködnek ezekben.

A fontosabb kutatási irányok:

A kutatás címe: *A térbeli-társadalmi szerkezet alakulásának szabályszerűségei*

Annotáció: Ez a kutatási irány a társadalom strukturális viszonyainak rendszerében törekszik elhelyezni a térbeli dimenziót és annak következményeit. Az általános elvi megközelítések mellett a módszertani-technikai vonatkozások vizsgálata is ebben a körben érvényesül.

Társadalmi szerkezet és térbeliség. - Hogyan írható le a települések belső rétegzettségé? Vannak-e univerzális modellek? Hogyan mérhető a szegregáció? Hogyan tesztelhetőek a város-modellek? Milyen statisztikai, térbeli-statisztikai eljárások alkalmazhatók a hipotézisek tesztelésére?

Milyen tényezők azok, amelyek a városi társadalmi szerkezetet alakítják? Hogyan viszonyulnak egymáshoz a spontán (piaci) és a tudatos (tervezett) hatások? Milyen tanulságokkal járnak a poszt-szocialista városokban megfigyelhető folyamatok? Növekszik-e a városi szegénység? Elkülönülnek-e a magas státusúak? Hogyan hat a lakáspiac a nagyvárosi kirekesztési folyamatokra? Működik-e a „revansista város”? Milyen következményei vannak e folyamatoknak a nagy társadalmi ellátórendszerekre? (pl. a lakóhelyi és az iskolai ellátás szegregáltságának összefüggéseire)

A kutatás címe: *A tervezés szociológiája*

Annotáció: Ez a kutatási irány a várostervezést a szociológiai elemzés tárgyának tekinti szemben azokkal a megközelítésekkel, amelyek a várostervezés során használható szociológiai módszerek kimunkálásával foglalkoznak.

Milyen **érdekviszonyok** működnek a tervezési folyamatban? Kiknek az érdekei és milyen konfliktusokban, milyen mechanizmusokon keresztül érvényesülnek? Kik a **szereplők**? Hogyan vesznek részt a folyamatban? Hogyan működik a politikai hatalom, a helyi s országos szinten? A civil társadalom? A tervezők? Civil **participáció** a tervezésben. Hogyan strukturálódik a civil társadalom? Participáció: manipulációtól a döntésig. A **tervezők**. Kik ők, honnan érkeztek, milyen speciális érdekeket képviselnek. Világmegváltás és szolgáltatóipar: hatalom-közeli bensőségtől a piaci versenyig- a rendszerváltás hatása a várostervezésre és a várostervezői szakmára.

A kutatás címe: Szociológia a várostervezésben

Annotáció: Ez a kutatási irány a városszociológia „praktikus” alkalmazásainak egyes területeivel foglalkozik, bizonyos értelemben az előző megközelítések alkalmazásának is tekinthető.

A városrehabilitáció társadalmi hatásai. - Azt vizsgáljuk, hogy milyen gazdasági és társadalmi hatásai vannak a városrehabilitációnak. Hogyan működik ebben a szociológia? Mit kezdünk a „best practices” európai példáival? Tanulható-e a részvétel a folyamatokban? A szélesebb társadalmi folyamatok képe, vagy laboratórium, ahol kísérletezni lehet?

Környezeti konfliktusok és társadalom. - Mi a viszony a környezeti érdekek és a más irányú érdekeltségek képviselői között? Hogyan működik ezen a területen a civil társadalom? Globalizáció és helyi viszonyok.

Lakótelepek és lakóparkok. - Mennyiben tekinthetőek lakótelepeink a szocialista városiasodás urbanisztikai reprezentációinak? A középosztály stabil világa, vagy a jövő slumja? Milyen lehetőségek vannak a lakótelepek rekonstrukciójára? A lakóparkok minősülnek e a posztkommunista időszak lakótelepeinek? Az elit elzárkózása vagy ennek középosztályosodása?

Szuburbanizáció és városfejlődés - Kik költöznek ki a városból és kik költöznek vissza? Milyen okok játszanak közre e folyamatokban, lehet-e befolyásolni? Mire számíthatunk a közeljövőben?

Oktató: Heller Mária egyetemi docens

Elérhetőségek

Iroda: 7.95

E-mail: hellermari@ludens.elte.hu

A kutatás címe: Kommunikáció-elmélet és a nyilvánosság

Annotáció: A kutatás olyan elvek, szabályok, struktúrák leírására, kikövetkeztetésére irányul, amelyek a lehetséges kommunikációs aktusok közös szférájának működését irányítják. Főbb kutatási területek:

- szociológiai, nyelvfilozófiai, kommunikációtudományi elméletek a nyilvánosságról,
- A nyilvánosság szerkezete, normák és stratégiák
- Témakonstrukciók, beszédstratégiák a köz és magán, nyilvános és nem-nyilvános kommunikációs térben

- Diszkurzív stratégiák a nyilvánosságban (nyilvános szövegek, viták elemzése), diszkurzus-elemzés, érvelések vizsgálata
A népi / urbánus vita különböző csomópontjai
 - Nato- és EU-csatlakozás viták
 - Népesedési viták
 - Nemzeti identitás viták, magyarság viták
 - Olvasói levelek, a nyilvánosság elé való kilépés stratégiái
 - Globalizációs viták
- Korlátozott nyilvánosság - plurális nyilvánosság (A Kádár-rendszer nyilvánossága és a rendszerváltás utáni nyilvánosság; Nyugat-Európa – Kelet- és Közép-Európa)
- Különböző beszédmódok vizsgálata, retorikai stratégiák használata. Szélsőséges beszédmódok, vádak és védekezések, leleplezések, botrányok a nyilvánosságban.
- Információs társadalom és új kommunikációs technológiák, valamint ezek hatása a kommunikációs szokásokra.

Oktató: Lányi Gusztáv egyetemi docens

Elérhetőségek

Iroda: 3.99B

E-mail: lanyi@ludens.elte.hu

A kutatás címe: *Politikai magatartásvizsgálatok*

Annotáció: Az alább olvasható kutatási tervek azon az elméleti előfeltevésen nyugszanak, hogy a *politikai magatartás* vizsgálata olyan komplex, több diszciplínát átfogó tudományos munka, amelyben éppen úgy „elfér”, „helyet talál” a szociológia, a pszichológia, a politológia, a történettudomány, mint a kulturális antropológia. A szemléleti és módszertani pluralizmus jegyében, ám a (magyar) politikai világ *hiteles* vizsgálatát célul tűzve, az alábbi kutatási tervek egyben az ELTE Társadalomtudományi Kar Politikai Magatartásvizsgáló Kutatóközpontjának (PMK) formálódó témaorientációi is. Olyan PhD-hallgatók (kutatótársak) csatlakozására számítok, akiktől nem idegen a *társadalomlélektani* szemlélet, módszertani készletükben pedig helye van az *élettörténeti* vizsgálódásoknak is.

I. Az államférfi. A politikai magatartás vizsgálata. Az „államférfi(ak)” politikai magatartásvizsgálatánál nagyban támaszkodunk a *pszichobiográfiai*, *pszichohistóriai* és *történelmi szociálpszichológiai* (azaz idiografikus) megközelítésekre – és nem melleleg igyekezni fogunk a vizsgálni tervezett személyek (politikai vezetők) populációjáról *pszicho-históriametriai* eljárással nomotetikus összefüggéseket érintő adatokat is gyűjteni.

1. A megvizsgálni kívánt államférfiak – idiografikus megközelítések: A vázolt összefüggések figyelembevételével, vagyis eklektikus vegyítésével esetelemzéseket tervezünk végezni a múlt, a közelmúlt és a jelen politikai világának szereplőiről.

2. Az „alkalmas” politikai vezetők: a kormányfők – pszicho-históriametriai vizsgálatok: A vizsgálni kívánt populáció az eddig regnált összes magyar miniszterelnök, Batthyány Lajostól Gyurcsány Ferencig.

3. *Születési sorrend és a politikai vezetői alkalmasság*: Azt a problémát vizsgáljuk meg, hogy miképpen befolyásolja a politikai vezetők személyiségét a testvér-sorrendben elfoglalt hely, különös tekintettel a krízis-helyzetekben mutatott rátermettség, erő stb. tekintetében.

II. Az „államasszony”. Nők és a (női) politikai magatartás. Ez a téma az „államférfi” magatartásvizsgálatok kiegészítője, mondhatni a „párja”. A női politikai magatartás vizsgálatát tehát szintén pszichobiográfiai, pszichohistóriai és történelmi szociálpszichológiai alapokon hajtjuk végre, az idiografikus narratívákat és interpretációkat kiegészítve – mindenekelőtt természetesen a jelenkori szereplők esetében – némi nomotetikus jellegű elemzésekkel.

III. A polgári mentalitás magyarországon. A polgári mentalitás magyarországi mibenlétét, térben és időben strukturálódó alakzatait akarjuk megismerni (feltárni, diagnosztizálni), a feltárt *mentális diszpozíciók* alapján némi terápiás (segítő, támogató) program kidolgozását is tervezzük. A célunk tehát az, hogy a polgárosodás magyarországi hagyományrendszerét megvizsgáljuk, azt a hagyományrendszert, amely befolyásolja és meghatározza napjaink (újra)polgárosodó folyamatait is.

Megjegyzés. A fenti (tervezett) kutatásoknak a hozadéka lehetne, hogy magát a *pszichohistóriát* és a *történelmi szociálpszichológiát* is elterjesszük a hazai tudományos világban. A mi kutatásaink megalapozása érdekében is lehetne gondolkodni a pszichohistória és a történelmi szociálpszichológia kézikönyveinek vagy szöveggyűjteményeinek összeállításán és megjelentetésén.

Oktató: Rudas Tamás egyetemi tanár

Elérhetőség:

Iroda: 7.90, 6.61

E-mail: rudas@tarki.hu

A kutatás címe: *Evaluációs vizsgálatok elvei és módszerei*

Annotáció: Minden intervenciós vagy általánosabban policy típusú döntés előzetes vagy utólagos hatásvizsgálatot kíván. A társadalomtudományok szempontjából értékelhető esetek nagy többségében nincs lehetőség kísérlet végrehajtására, hanem megfigyeléses vizsgálatok alapján kell a hatékonyságra következtetni. Az utóbbi húsz évben számos lényeges új elem jelent meg a megfigyeléses vizsgálatokból származó adatokon végrehajtott oksági elemzések területén, ugyanakkor számos probléma továbbra is nyitott. Ilyen például az ún. Simpson paradoxon, amelynek helyes kezelésével kapcsolatban több javaslat létezik, de jelenleg ezek egyike sem tekinthető általánosan elfogadottnak. A kutatás célja olyan értékelési eljárások vizsgálata, amelyek konzisztensek abban az értelemben, hogy a paradoxon nem fordulhat elő, ha ezeket alkalmazzuk. Vizsgálni kívánom az ilyen eljárások mögött meghúzódó alapelveket, mint axiómarendszereket, ezeknek az új értékelési eljárásoknak a tulajdonságait és néhány társadalmilag fontos, már meghozott döntés esetében azt, hogy vajon egy konzisztens döntési eljárás alkalmazásával ugyanaz a döntés születne-e, mint ami ténylegesen megszületett.

A kutatás címe: *A keverék illeszkedési mérték*

Annotáció: Ezt az eljárást 1994-ben javasoltuk (Rudas, Clogg, Lindsay, JRSSB) és azóta számos cikk tárgyalja ennek tulajdonságait és alkalmazását. A keverék

illeszkedési mérték lényege, hogy egy statisztikai hipotézis illeszkedéséről való döntést nem az un. p-értékre alapozzuk, hanem annak becslésére, hogy a populációnak legfeljebb mekkora hányadán lehet érvényes. Az eljárás viszonylagos népszerűsége ellenére jelenleg még mindig nem áll rendelkezésre olyan szoftver, amely a statisztikailag nem képzett felhasználók számára lehetővé tenné annak kényelmes használatát. A kutatás egyik célja olyan R szoftver létrehozása és szabadon hozzáférhetővé tétele, amely bármilyen olyan hipotézis esetében lehetővé teszi a keverék illeszkedési eljárás alkalmazását, amelynek illesztésére létezik R program. A kutatás másik célja ennek a szoftvernek az alkalmazásán alapul, és azt vizsgálja, hogy néhány, a szociológiában nagy jelentőséggel bíró hipotézis esetében a keverék illeszkedési mérték alkalmazása a megszokottal azonos vagy azzal ellentétes következtetésre vezet-e, illetve az esetleges eltérések okainak vizsgálata, a modellek megfelelő módosítása.

Oktató: Saád József egyetemi docens

Elérhetőségek:

Iroda: 7.100A

E-mail: saadj@ludens.elte.hu

A kutatás címe: „Telepesek” és „szabadok”. Társadalomtörténeti és történeti ökológiai tanulmányok az 1950-1953 között Hortobágyon végrehajtott társadalomkísérlet és természetátalakítási program mindennapjainak és következményeinek feltárása körében

Annotáció: A projektben azok a társadalomtörténeti, néprajzi, szociálgeográfiai, kultúrantropológiai érdeklődésű, elméleti alapokkal is bíró társadalomkutatók vehetnek részt, akiktől nem idegenek a kvalitatív kutatási módszerek, a kiszállásokkal járó terepmunka, s előzetes ismereteik is vannak kutatásaink térségéről: a Közép-Tisza vidékről és Hortobágy tágabb környékéről. A részvétel további feltétele: két éven belül publikált vagy konferencián előadott (referált) eredmény. (Kutatásunkhoz kapcsolódó hallgató esetében ajánlásomnak is ez a feltétele.) A résztvevők kutatási költségeit és dokumentált munkáját a projekt finanszírozottságának függvényében a kutatás vezetője vállalja. A kutatásban olyan, a projekthez (címéhez) nem szorosan kötődő témákkal is részt lehet venni, amelyek választott – elég tágas – térségünkhöz kapcsolódnak.

Oktató: Székelyi Mária egyetemi tanár

Elérhetőségek:

Iroda: 2.68

E-mail: szekelyi@ludens.elte.hu

A kutatás címe: Társadalmi igazságosság-felfogások változásai Magyarországon és Európában

Annotáció: A kutatás-sorozat a közép-kelet-európai régióknak a rendszerváltozás hatására megváltozott mentális térképét kívánja megrajzolni az empirikus szociológia eszközeivel a társadalmi igazságosság optikájából, a 90-es majd az ezredforduló utáni években. Az kutatás empirikus hátterét három nemzetközi összehasonlító vizsgálat eredményei szolgáltatják. Az első felmérés, amelyre 1991-ben került sor és 12 nyugat-

és kelet-európai ország vett részt benne, azt a célt tűzte ki maga elé, hogy az empirikus szociológia eszközeivel pillanatfelvételt készítsen arról, amit az emberek a társadalmi igazságosságról hisznek, és amit keleten és nyugaton egy igazságosabb világtól elvárnak. Az adatfelvételt 1996-ban megismételték, és 2007-ben egy újabb magyarországi felvétel készül, amely kapcsolódik a 2005-2006-ban Európa számos országában megkezdett újabb kutatáshoz.

Az anyag lehetőséget nyújt arra, hogy eltérő országok, illetve eltérő történeti hagyományok és politikai kultúrák között térben és időben rekonstruáljuk az emberek vélekedéseit és értékválasztásait a társadalmi egyenlőtlenségek, a jövedelemkülönbségek, az elosztás elvek, az állami szerepvállalás, a társadalmi érvényesülés és kudarc dimenzióiban. Megtudhatjuk, hogy mit tartanak az emberek Közép- és Kelet-Európában igazságosnak, illetve igazságtalannak, hogyan emlékeznek a múlt igazságtalanságaira, és milyen elveket választanak akkor, amikor egy igazságosabb világról álmodoznak.

A kutatás elméleti háttérét adó szakirodalom igen gazdag, az egymással vitatkozó megközelítések empirikus tesztelésére komoly esély kínálkozik. A témához kapcsolódó jelölt számára az igazságfelfogások történeti változásainak elemzésén túl egy éppen folyó empirikus kutatásba való bekapcsolódás lehetősége kínálkozik.

A témát olyan jelöltnek ajánlom, aki mind a téma, mind az empirikus modellépítés iránt érdeklődést mutat.

* * *

Azok, akik a Doktori Iskolában ezekhez a kutatásokhoz kívánnak csatlakozni, keressék meg a megadott címeken a kutatást meghirdető oktatókat, a jelentkezéshez szükséges kutatási tervet vele együtt készítsék el, és a jelentkezéshez csatolják lezárt borítékban a programot meghirdető oktató bizalmas ajánlását.